

Turku Center for Welfare Research
Working Papers on Social and Economic Issues
6/2019

**Kauppiaasyrittäjien onnellisuus ja
kauppiaasyrittäjätööhön liittyvät arvot**

Arto Lindblom & Taru Lindblom

Turun yliopisto
University of Turku

Åbo Akademi
University

Copyright is held by the author(s). Working papers receive only limited review.

23.09.2019.

Kauppiaasyrittäjien onnellisuus ja kauppiaasyrittäjätyöhön liittyvät arvot

Arto Lindblom & Taru Lindblom

Tiivistelmä

Tässä tutkimuksessa pureudutaan suomalaisten kauppiaasyrittäjien kokemaan onnellisuuteen ja sen taustalla vaikuttaviin tekijöihin. Tutkimuksessa pyritään erityisesti avaamaan onnellisuuden ja kauppiaasyrittäjätyöhön liittyvien arvojen välistä suhdetta. Tutkimusta varten tehtiin laaja kyselytutkimus suomalaisten kauppiaasyrittäjien keskuudessa keväällä 2018. Tutkimustulokset osoittavat, että kauppiaasyrittäjätyöhön liittyvillä sisäisillä arvoilla, kuten työn itsenäisyydellä ja mahdollisuudella oppia uutta, sekä toisaalta yrittäjätyön sosiaalisilla arvoilla, kuten mahdollisuudella työllistää muita, on vahva yhteys yrittäjien kokemaan onnellisuuteen. Tulokset paljastavat myös sen, että kauppiaasyrittäjien kokemaan onnellisuuteen ei ole yhteydessä yrittäjätyöhön liittyvät ulkoiset arvot, kuten vaurastumismahdollisuus. Tutkimuksessa ei myöskään tunnistettu, että yrittäjätyöhön liittyvät statusarvot olisivat yhteydessä onnellisuuteen. Tulosten perusteella näyttääkin siltä, että suomalaisia kauppiaasyrittäjiä ei tee onnelliseksi maallinen mammona tai muiden ihailu vaan yrittäjätyö itsessään ja yrittäjätyöhön liittyvä sosiaalinen vastuunkanto.

Johdanto

Useat akateemiset tutkimukset ovat osoittaneet, että yrittäjät ovat keskivertoa onnellisempia ja tyytyväisempiä omaan elämäänsä. Esimerkiksi Jolanda Hessels kumppaneineen (2018) tunnustivat, että yrittäjät nauttivat korkeammasta omaan elämäänsä liittyvästä tyytyväisyydestä kuin palkkatyössä olevat henkilöt. Lisäksi on tunnustettu, että mikäli henkilö siirtyy palkkatyöstä yrittäjäksi, kasvaa hänen omaan elämäänsä liittyvä tyytyväisyys merkittävästi (Binder & Coad 2010; ks. myös Larson & Thulin 2017). Vuonna 2015 toteutetun, suomalaisten elämäntyytyväisyyteen liittyvän laajan kyselyn tulokset osoittivat selvästi sen, että yrittäjät ovat tyytyväisempiä omaan elämäänsä kuin muu väestö keskimäärin (Lindblom & Lindblom 2017).

Voidaan perustellusti kysyä, mikä selittää yrittäjien keskimääräistä korkeamman onnellisuuden? Onko niin, että tämä korkeaksi koettu elämäntyytyväisyys on seurausta yrittäjän kokemasta vapaudesta tai siitä, että yrittäjä voi työllistää muita? Vai selittääkö onnellisuutta kenties yrittäjätööhön liittyvät vaurastumismahdollisuudet tai yrittäjyyteen mahdollisesti liittyvät statusarvot?

Tässä tutkimuksessa pureudutaan yrittäjien kokemaan onnellisuuteen ja yritetään ymmärtää sen taustalla vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksessa pyritään erityisesti avaamaan onnellisuuden ja yrittäjätööhön liittyvien arvojen (work values) välistä suhdetta. Yrittäjätööhön liittyvät arvot kuvaavat niitä tekijöitä, jotka ovat yrittäjille tärkeitä ja jotka motivoivat heitä yrittäjätöössään (Soininen 2013). Tutkimuksessa haetaankin vastausta kysymykseen, missä määrin onnellisuus on yhteydessä yrittäjätööhön liittyviin sisäisiin arvoihin (intrinsic values) ja toisaalta millä tavoin onnellisuus liittyy yrittäjätööhön kytkeytyviin ulkoisiin arvoihin (extrinsic values). Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan onnellisuuteen mahdollisesti kytkeytyvää yrittäjätöön statusarvoa (status values) ja sosiaalista arvoa (social values). Näitä erilaisia yrittäjätööhön liittyviä arvotekijöitä tarkastelemalla pyritään löytämään ainakin osittainen selitys siihen, miksi yrittäjät ovat niin onnellisia kuin ovat.

Lisäksi tutkimuksessa pyritään ymmärtämään se, miten yrittäjän sukupuoli ja yrittäjäuran pituus vaikuttavat onnellisuuden kokemiseen ja ennen kaikkea siihen, miten yrittäjätööhön liittyvät arvot kiinnittyvät onnellisuuteen. Onko esimerkiksi niin, että naisyrittäjät arvostavat erilaisia asioita yrittäjätöönsä osalta kuin miesyrittäjät ja kokevat

mahdollisesti onnellisuuden myös eri tavoin? Vai onko niin että koettu onnellisuus ja yrittäjätyöhön liittyvät arvot ovat jotakin sellaista, mitkä eivät juurikaan vaihtelee yrittäjien välillä?

Tutkimuksen varsinainen empiirinen aineisto (n=365) kuvaa suomalaisten kauppiasyrittäjien onnellisuuden ja yrittäjätyöhön liittyvät arvot. Tutkimustulosten yleistäminen koko Suomen moni-ilmeiseen yrittäjäkenttään ei luonnollisestikaan ole mahdollista, mutta tulokset antavat kuitenkin selkeän kuvan kaupan ja palvelualalla toimivien itsenäisten yrittäjien omaan elämään ja työhön liittyvistä arvoista sekä niiden välisistä suhteista.

Teoreettiset lähtökohdat

Onnellisuuden käsite ja onnellisuustutkimus

Onnellisuus (happiness) kuvaa yksilön kokonaisvaltaista kokemusta omasta elämästään ja sen laadusta. Onnellinen yksilö on tyytyväinen elämäänsä ja tuntee, että asiat ovat hyvin. Tuuli Lahti ja Kaisla Joutseniemi (2013) kirjoittavatkin, että onnellisuus viittaa tasapainoiseen elämään, jossa ihminen kokee arkensa mielekkääksi, suhtautuu tulevaisuuteensa myönteisesti ja kokee voivansa rikastuttaa myös muiden elämää. Tutkimuskirjallisuudessa koettua onnellisuutta tarkastellaan niin positiivisten tunteiden määränä kuin negatiivisten tunteiden poissaolona, sekä toisaalta laaja-alaisempana koettuna oman elämän tyytyväisyytenä (esim. Lyubomirsky ym. 2005; Kringelbach & Berridge 2010). Monissa tutkimuksissa onnellisuuden synonyymina usein käytetään juuri elämäntyytyväisyyttä (life satisfaction) (esim. Veenhoven 2001). Myös tässä tutkimuksessa elämäntyytyväisyys ja onnellisuus määritetään samaa tarkoittaviksi käsitteiksi, vaikka artikkelin kirjoittajat ymmärtävät sen, että onnellisuuden ja elämäntyytyväisyyden samaistaminen ei ole ongelmattonta.

Tänä päivänä onnellisuustutkimus on vakiinnuttanut asemansa osana useita tieteenaloja psykologiasta filosofiaan ja sosiologiasta taloustieteisiin (esim. Argyle 2001; Diener & Chan 2011; Easterlin 2003; Martela 2013). Onnellisuustutkimusta varten on perustettu jopa omia aikakauslehtiä, kuten Journal of Happiness Studies ja International Journal of Happiness and Development. Suomessa onnellisuustutkimuksia on julkaistu esimerkiksi

Yhteiskuntapolitiikka-lehden toimesta (Kainulainen 2014; Kallunki & Lehtonen 2012; Tanskanen & Danielsbacka 2015).

Onnellisuuden merkitys

Onnellisuuden on tunnistettu olevan merkittävässä yhteydessä yksilön henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin (esim. Arrindell ym. 1999; Chmiel ym. 2012; Gilman 2001). Onnellisuuden on esimerkiksi tunnistettu liittyvän joko suoraan tai epäsuorasti niin yksilön itsensä arvioimaan kuin yksilön tosiasialliseen terveyteen (Argyle 1997; Veenhoven 2008), yksilön minäpystyvyyteen (Azizli ym. 2015) sekä itsetuntoon (Ryff 1989; Diener & Diener 1995). Onnellisuuden on sanottu jopa ennakoivan pitkäikäisyyttä (Lawrence ym. 2015; Veenhoven 2008). Onnellisuuden on katsottu lisäävän myös yksilön toimeliaisuutta ja menestymistä useilla eri elämän osa-alueilla (Lyubomirsky ym. 2005). Onnellisuuden yhteyttä niin hyvinvointiin kuin menestymiseen selitetään muun muassa sillä, että onnellisuuden uskotaan edistävän yksilön ongelmaratkaisutaitoja, lisäävän yksilön luovuutta ja kekseliäisyyttä sekä auttavan sietämään paremmin mahdollisia vastoinkäymisiään (Lawrence ym. 2015).

Onnellisuuden merkitys on oivallettu myös kansallisella tasolla, ja monissa maissa onkin ryhdytty mittaamaan onnellisuutta ja hyvinvointia kansalaisten elämänlaadun arvioimiseksi (Diener & Suh 1997). Lisäksi tänä päivänä erilaiset tutkimuslaitokset julkaisevat omia globaaleja kansakuntien onnellisuutta kuvaavia raporttejaan. Tunnetuin näistä lienee World Happiness Report.

Onnellisuuteen vaikuttavat tekijät

Mikä selittää koetun onnellisuuden tai sen puutteen? On esitetty (Lyubomirsky ym. 2005, lähteestä Lahti ja Joutsenniemi 2013), että noin puolet onnellisuudesta on perinnöllistä, kymmenesosa seurausta ulkoisista olosuhteista (kuten terveydestä tai ammatista) ja loput ovat seurausta omista asenteistamme ja elämäntavoistamme. Toisaalla (Lykken ja Tellegen 1996) on puolestaan esitetty, että onnellisuus on jotain varsin pysyvää, jota erilaiset elämäntapahtumat saattavat toki muuttaa, mutta joka näyttäisi kuitenkin palautuvan aina lopulta lähtötasolleen (ns. set-point-teoria). Onnellisuuden pysyvä luonne on tullut esiin esimerkiksi tutkittaessa lottovoittajia ja heidän onnellisuuttaan

(Brickman ym. 1978). Onnellisuuden pysyvää luonnetta on kuitenkin kyseenalaistanut esimerkiksi Sakari Kainulainen (2014), joka painottaa ulkoisten olosuhdetekijöiden merkitystä ihmisten elämäntyytyväisyyden kokemisessa. Kainulaisen (2014) mukaan yksilön sisäiset kokemukset ovat seurausta ihmisen tekemästä arviosta suhteestaan ympäröivän todellisuuden kanssa. Onkin selvää, että onnellisuutta ei voi tarkastella täysin irrallaan yksilöä ympäröivästä todellisuudesta.

Monet tutkijat ovat olleet kiinnostuneita erilaisten demografisten ja sosioekonomisten tekijöiden yhteydestä onnellisuuteen. Esimerkiksi aiemmissa tutkimuksissa on havaittu naisten olevan miehiä keskimääräistä onnellisempia, vaikka naisten on toisaalta tunnistettu kärsivän miehiä enemmän masentuneisuudesta (esim. Gudmundsdottir 2013). Iän suhteen onnellisuuden on sanottu noudattavan U-käyrää siten että onnellisimpia ovat nuoret ja iäkkäät keski-ikäisten ollessa vähiten tyytyväisiä elämäänsä (Gerdtham & Johannesson 1997; Blanchflower & Oswald 2008). Yhtenä tärkeänä koettuun onnellisuuteen vaikuttavana tekijänä toimivat henkilökohtaiset sosiaaliset suhteet ja tukiverkostot (Argyle 1997; 2001; Diener 1984; Myers 1992; Ryan & Deci 2001).

Klassinen kysymys on se, lisääkö raha onnellisuutta. Tätä ovat selvittäneet useat eri tutkimukset (esim. Argyle 2001; Myers & Diener 1992; Easterlin 2001; Diener & Biswas-Diener 2002; Ryan & Deci 2001), ja johtopäätös on ollut aina enemmän tai vähemmän samansuuntainen; rahan vaikutus koettuun onnellisuuteen on lopulta varsin vähäinen tai vaikutusta ei ole lainkaan. Andrew Jebb ja kumppanit (2018) tosin tunnistivat tutkimuksensa perusteella, että elämäntyytyväisyys kasvaa palkkatulojen noustessa. Palkan kasvun myönteinen vaikutus elämäntyytyväisyyteen kestää kuitenkin vain tiettyyn rajaan asti. Tämä raja on kyseisen tutkimuksen perusteella reilut 80 000 euroa vuodessa, minkä jälkeen palkan nousulla ei ole myönteistä vaikutusta koettuun elämäntyytyväisyyteen. Jebbin ja kumppaneiden mukaan raja on vielä alhaisempi, jos tarkastellaan palkan vaikutusta positiivisten tai negatiivisten tunteiden määrään. (Em.)

Onnellisuus ja työ

Monet tutkijat ovat tunnistaneeet, että työllä on keskeinen rooli onnellisuuden kokemisessa (Argyle & Martin 1991; Argyle 1997). Työ toimii usein välineenä, jonka avulla yksilö voi toteuttaa tai tavoitella hänelle tärkeitä asioita ja päämääriä. Tutkimuksissa on

tunnistettu esimerkiksi työtyytyväisyyden vahva yhteys koettuun onnellisuuteen (Judge & Watanabe 1993; Argyle & Martin 1991). Tosin työtyytyväisyyden ja onnellisuuden välinen yhteys on riippuvainen ainakin jossain määrin yksilön elämänvaiheesta (Rain ym. 1991). Lisäksi tutkimuksissa on havaittu, että työn ja perhe-elämän yhdistäminen ja siitä mahdollisesti syntyvät konfliktit vaikuttavat onnellisuuden kokemiseen (Perrewé ym. 1999).

Tämä tutkimus on kiinnostunut siitä, miten onnellisuus on yhteydessä työhön liittyviin arvoihin. Työhön liittyvät arvot kuvaavat tekijöitä, jotka ovat yksilölle tärkeitä omaan työhönsä liittyen ja jotka motivoivat heitä työssään (Soininen 2013). Työhön liittyvät arvot voidaan jakaa neljään luokkaan: sisäisiin arvoihin, ulkoisiin arvoihin, statusarvoon ja sosiaalisiin arvoihin (Ros ym. 1999; Lyons ym. 2010; lähteestä Soininen, 2013). Sisäiset arvot tarkoittavat työhön itseensä liittyviä tekijöitä. Tavallisesti sisäistä arvoa kuvataan käsitteillä työn vapaus, haasteellisuus, inspiroivuus ja mahdollisuus oppia uutta. Ulkoiset arvot liittyvät vaurastumismahdollisuuksiin ja muihin työn mahdollisesti tarjoamiin (taloudellisiin) etuihin. Statusarvo liittyy taasen siihen miltä työ näyttää muiden silmissä, ja missä määrin työ herättää muissa arvostusta. Sosiaaliset arvot liittyvät puolestaan siihen, että työllä on laajempi sosiaalinen tai yhteiskunnallinen merkitys. (ks. tarkemmin Soininen 2013.)

Vaikka työhön liittyvät arvot ovat olleet tutkijoiden kiinnostuksen kohteena jo pitkään, työhön liittyvien arvojen ja koetun onnellisuuden välistä yhteyttä ei ainakaan kirjoittajien tietojen mukaan ole juuri tutkittu. Joitain tutkimustuloksia kuitenkin löytyy. Esimerkiksi yksilöt, jotka arvostavat työhön liittyviä ulkoisia arvoja, ovat tyytymättömämpiä elämäänsä ja kokevat myös enemmän konflikteja työn ja perhe-elämän välillä (Vansteenkiste ym. 2007). Peter Schmuck ym. (2000) tutkivat ulkoisia ja sisäisiä arvoja yleisemmin ja niiden vaikutusta yksilöiden hyvinvointiin. He tunnistivat sisäisiin arvoihin (esim. itsensä kehittämiseen) keskittymisen edistävän hyvinvointia, kun taas ulkoisiin arvoihin (esim. taloudelliseen menestykseen) keskittyminen heikentää sitä. Cynthia Sherman ym. (2015) puolestaan osoittivat, että yrittäjien hyvinvointiin vaikuttavat myönteisesti merkitykselliseksi koettu yrittäjätyö ja niin kutsuttu flow-kokemus. Yrittäjien hyvinvointia sen sijaan laskee Shermanin ym. (2015) mukaan vaurastumispyrkimykset ja sosiaalisen hyväksynnän tavoittelu.

Tutkimuksen suorittaminen

Aineisto

Tätä tutkimusta varten tehtiin laaja kyselytutkimus suomalaisten kauppiaasyrittäjien keskuudessa. Kysely toteutettiin keväällä 2018 Qualtrics-ohjelman avulla. Tutkitut kauppiaasyrittäjät ovat pääasiassa pienyrittäjien kaltaisia itsenäisiä yrittäjiä, vaikkakin toimivat osana suurta kaupan ryhmittymää. Artikkelin kirjoittajat ovat sopineet kaupan ryhmittymän kanssa, että ryhmittymän nimeä ei mainita tutkimustuloksia julkaistaessa.

Kyselyn otantamenetelmänä oli totaaliotanta eli kysely lähetettiin jokaiselle ryhmittymään kuuluvalla kauppiaasyrittäjälle. Yhteensä tutkimuksen kohteena oli 1405 kauppiaasyrittäjää. Vastauksia saatiin 365 kauppiaalta. Vastausprosentti oli siten 26 %. Kysely toteutettiin sähköisenä kyselynä ja kyselyn ajankohta oli huhtikuu 2018. Kyselyyn vastattiin nimettömästi. Mieskauppiaita vastaajista oli 199 ja naiskauppiaita 123. Vastaajista 43 ei ilmoittanut sukupuoltaan.

Käytetyistä mittareista ja analyysimenetelmistä

Onnellisuuden mittaaminen ei ole ongelmattonta. Kyse on subjektiivisesta kokemuksesta, jonka jokainen määrittää itse omien tunteidensa ja järkipärisen päättelyn pohjalta. Onkin tavallista, että ihmisiltä kysytään heidän onnellisuudestaan moninaisilla kysymyksillä. Yksi hyvin tunnettu tapa mitata onnellisuutta (tai elämäntyytyväisyyttä) on viiden kysymyksen Satisfaction with Life Scale (SWLS) -mittaristo, jonka ovat kehittäneet Diener kumppaneineen (1985). Onnellisuutta voidaan kuitenkin mitata myös yhdellä yleisellä kysymyksellä. Monissa tutkimuksissa on tunnistettu, että tämä ”yleismittari” on vähintään kohtuullisen luotettava tapa mitata onnellisuutta (esim. Krueger & Schkade 2008; Abdel-Khalek, 2006). Tätä yhden väittämän mallia käyttää esimerkiksi European Social Survey -tutkimus. Myös tässä tutkimuksessa onnellisuuden mittaamisessa hyödynnetään tätä yleisesti vakiintunutta kysymystä:

- Ottaen kaikki asiat huomioon, kuinka onnellinen olet?

Vastausvaihtoehdot esitettiin 10-portaisella asteikolla arvon 1 ollen 'erittäin onneton' ja arvon 10 ollen 'erittäin onnellinen'.

Työhön liittyvät arvot ovat niitä tekijöitä, jotka oletettavasti motivoivat yksilöä työssään ja joiden voidaan olettaa olevan yksilölle merkityksellisiä. Tässä tutkimuksessa tehty työhön liittyvien arvojen ryhmittely eli sisäisten, ulkoisten, statukseen liittyvien ja sosiaalisten arvojen mittaaminen pohjaa Juha Soinisen (2013; ks. myös Lyons ym. 2006) väitöskirjatutkimuksessaan esittämille mittareille.

Työhön liittyviä sisäisiä arvoja mitattiin viidellä väittämällä ja niistä muodostetulla summamuuttujalla (Cronbachin alpha 0,745):

- Minulle on tärkeää, että työni on haastavaa
- Minulle on tärkeää, että työni on inspiroivaa
- Minulle on tärkeää, että voin oppia työssäni jotain uutta
- Minulle on tärkeää, että voin vaikuttaa työni sisältöön
- Minulle on tärkeää, että työni on itsenäistä

Työhön liittyviä ulkoisia arvoja mitattiin kahdella väittämällä ja niistä muodostetulla summamuuttujalla (Cronbachin alpha 0,774):

- Minulle on tärkeää, että saan työstäni hyvän taloudellisen korvauksen.
- Minulle on tärkeää, että voin vaurastua työni kautta.

Työhön liittyviä statusarvoja mitattiin puolestaan kolmella väittämällä ja niistä muodostetulla summamuuttujalla (Cronbachin alpha 0,676):

- Minulle on tärkeää, että muut arvostavat työtäni.
- Minulle on tärkeää, että voin johtaa muita ihmisiä.
- Minulle on tärkeää, että voin edetä urallani.

Työhön liittyviä sosiaalisia arvoja mitattiin kolmella väittämällä ja niistä muodostetulla summamuuttujalla (Cronbachin alpha 0,768):

- Minulle on tärkeää, että voin työskennellä yhdessä muiden kanssa.
- Minulle on tärkeää, että voin työllistää muita.
- Minulle on tärkeää, että työlläni on laajempi yhteiskunnallinen merkitys.

Näitä työhön liittyviä arvoja koskevien väittämien osalta käytettiin 7-portaista skaalaa: 1 = täysin eri mieltä; 7 = täysin samaa mieltä.

Yrittäjien kokemaan onnellisuuteen yhteydessä olevia tekijöitä (yllä esitetyt neljä summamuuttujaa eli konstruktia sekä yrittäjän sukupuoli sekä yrittäjäuran pituus) tarkastellaan keskiarvovertailuin (ANOVA). ANOVA-analyysien kohdalla raportoidaan keskiarvo, keskihajonta sekä merkitsevien erojen kohdalla F-arvojen merkitsevyys. Lisäksi muodostettujen konstruktien (työhön liittyvät arvot) yhteyttä onnellisuuteen analysoidaan regressioanalyysillä. Lineaaristen regressiomallien osalta esitetään sekä konstruktien vakioimattomat päävaikutukset onnellisuuteen (mallit a) sekä sukupuolella ja yrittäjäuran pituudella vakioidut mallit (b). Kaikista malleista raportoidaan standardoidut betat, malliin lisättyjen muuttujien merkitsevyystaso sekä mallien selitysaste (sovitettu R^2).

Tulokset

Koettu onnellisuus on yrittäjäaineistossamme verraten korkealla tasolla. 10-portaisella asteikolla mitattuna (arvot 1–10) on onnellisuusväittämän keskiarvo 8,38 (keskihajonta 1,07). Vastaajan sukupuolella tai tämän yrittäjäuran pituudella ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa koettuun onnellisuuteen (Taulukko 1).

Sen sijaan, kuten kuviosta 1 voi havaita, sukupuolen ja yrittäjäuran pituudella on yhdysvaikutus (l. interaktio). Toisin sanoen, se missä vaiheessa uraansa mies- tai naisyrittäjä on vaikuttaa eri tavoin koettuun onnellisuuteen. Miesyrittäjien koettu onnellisuustaso on selvästi koko aineiston keskiarvoa korkeammalla tasolla uran alkupuolella, mutta lähtee voimakkaaseen laskuun uran edetessä. Naisyrittäjillä taas yrittäjäuran kuluessa onnellisuus kääntyy nousuun muttei kuitenkaan saavuta miesyrittäjien onnellisimpia ajanjaksoja missään vaiheessa. Naisyrittäjien onnellisuus kääntyy myös voimakkaaseen laskuun, mutta selkeästi myöhemmässä vaiheessa kuin miesyrittäjillä. Huomionarvoista on kuitenkin se, että onnellisuuden vaihteluväli on uran eri vaiheissa miehillä (vaihteluväli noin 8.3–8.7) ja naisilla (8.1–8.3) hyvin pieni, ja onnellisuustaso on erittäin korkea koko uran keston.

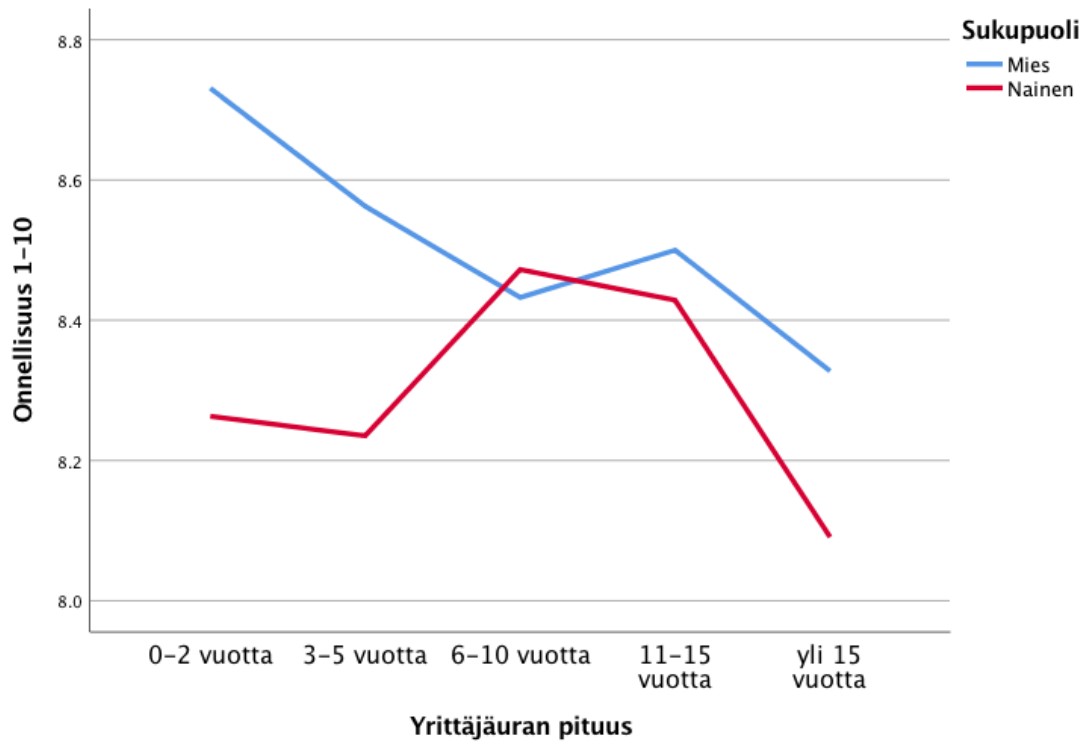
Taulukko 1. Koettu onnellisuus (1 = erittäin onneton; 10 = erittäin onnellinen) ja työhön liittyvät arvot sukupuolen ja yrittäjärajan keston mukaan, keskiarvo (keskihajonta).

	Onnellisuus	Työn liittyvät sisäiset arvot	Työhön liittyvät ulkoiset arvot	Työhön liittyvät statusarvot	Työhön liittyvät sosiaaliset arvot
<i>Sukupuoli</i>					
Mies	8,47 (1,01)	6,15 (0,56)	5,97 ^a (0,78)	5,52 (0,92)	5,72 (0,94)
Nainen	8,31 (1,03)	6,27 (0,66)	5,67 (0,94)	5,64 (0,99)	5,77 (0,94)
<i>Yrittäjärajan pituus</i>					
0–2 vuotta	8,45 (1,00)	6,30 ^b (0,52)	5,96 (0,88)	5,86 ^c (0,86)	5,81 (1,10)
3–5 vuotta	8,46 (0,93)	6,33 (0,63)	5,86 (0,81)	5,60 (0,98)	5,89 (0,82)
6–10 vuotta	8,44 (1,15)	6,27 (0,58)	5,91 (0,77)	5,70 (0,82)	5,66 (0,84)
11–15 vuotta	8,51 (0,78)	6,24 (0,59)	6,04 (0,90)	5,74 (0,86)	5,87 (1,00)
Yli 15 vuotta	8,29 (1,03)	5,99 (0,62)	5,68 (0,89)	5,07 (0,98)	5,58 (0,91)
<i>Koko aineisto</i>	8,38 (1,07)	6,20 (0,61)	5,85 (0,87)	5,53 (0,95)	5,72 (0,94)

a) tilastollisesti merkitsevä ero sukupuolten välillä, ANOVA-keskiarvovertailun F-arvo 9,87, sig. 0.002**

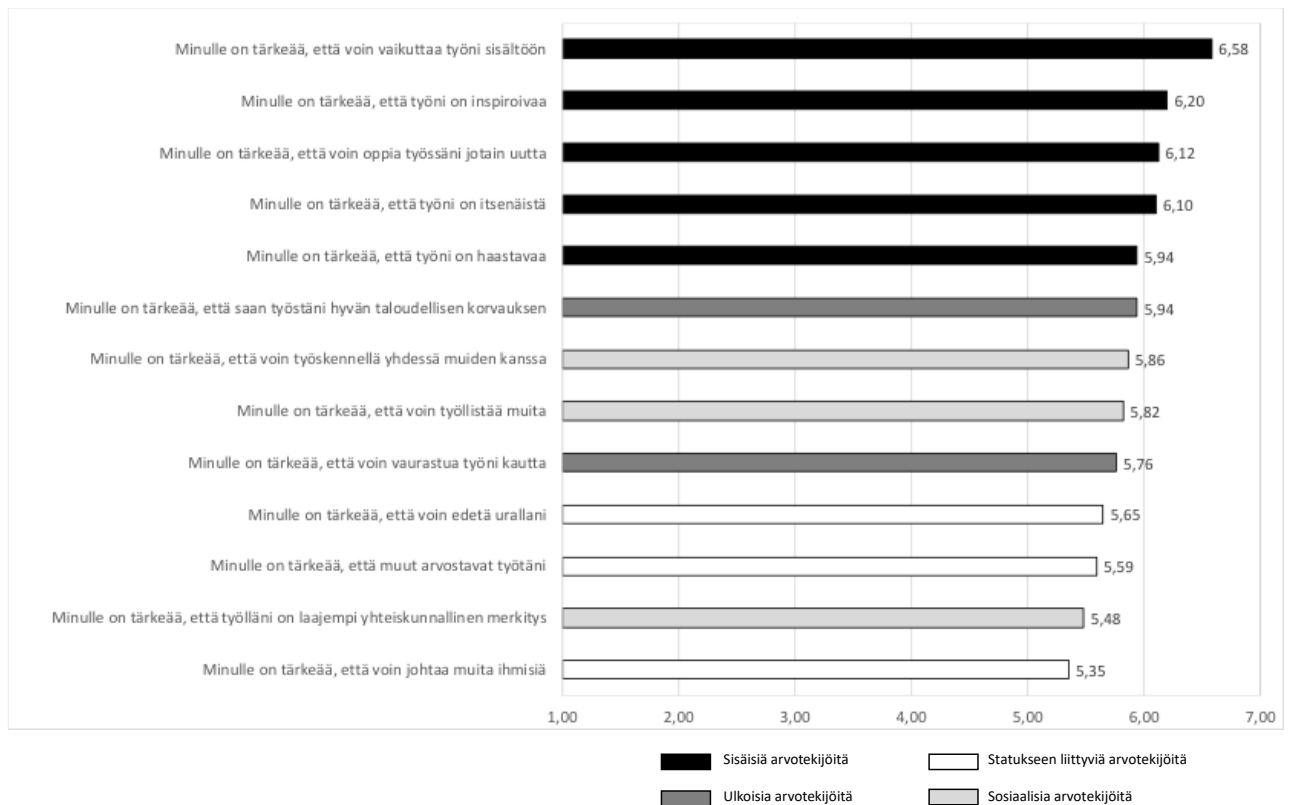
b) tilastollisesti merkitsevä ero yrittäjärajan pituuden suhteen, ANOVA-keskiarvovertailun F-arvo 4,56, sig. 0.001***

c) tilastollisesti merkitsevä ero yrittäjärajan pituuden suhteen, ANOVA-keskiarvovertailun F-arvo 10,39, sig. 0.000***

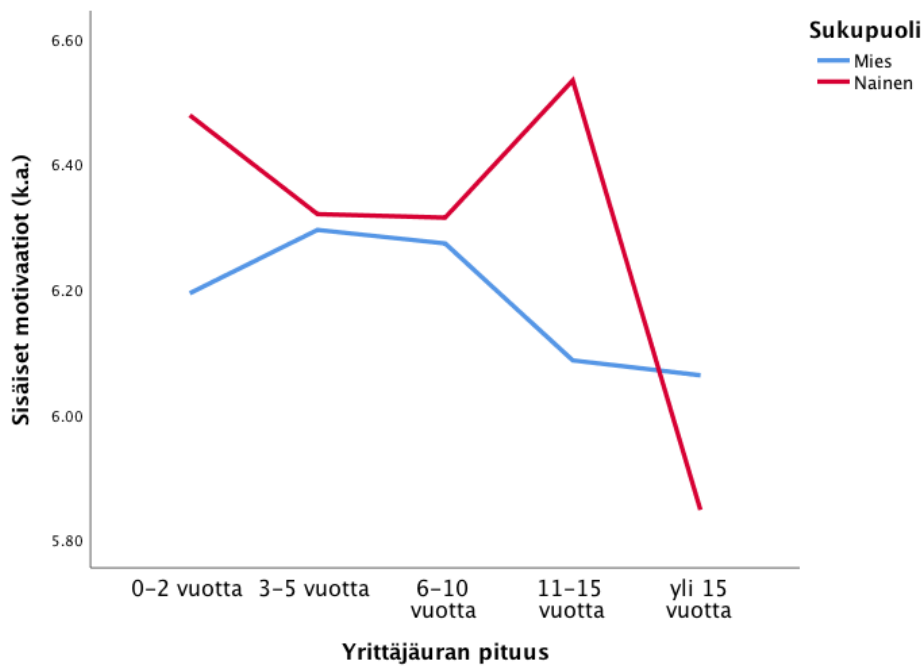
Kuvio 1. Sukupuolen ja yrittäjäjään pituuden yhdysvaikutus koettuun onnellisuuteen (1 = erittäin onneton; 10= erittäin onnellinen)

Yrittäjätööhön liittyvät sisäiset, ulkoiset, statuspohjaiset ja sosiaaliset arvot koettiin hyvin vaihtelevasti tärkeiksi riippuen kysytystä seikasta (Kuvio 2). Työhön liittyvät arvot asettuvat kuvion 2 mukaiseen järjestykseen sisäisten arvojen ollessa selkeästi tärkeimmiksi koettuja arvoja yrittäjien keskuudessa (keskiarvot 5,94–6,58). Kaikista tärkeimmäksi yksittäiseksi yrittäjätööhön liittyväksi sisäiseksi arvotekijäksi nousi mahdollisuus vaikuttaa työn sisältöön.

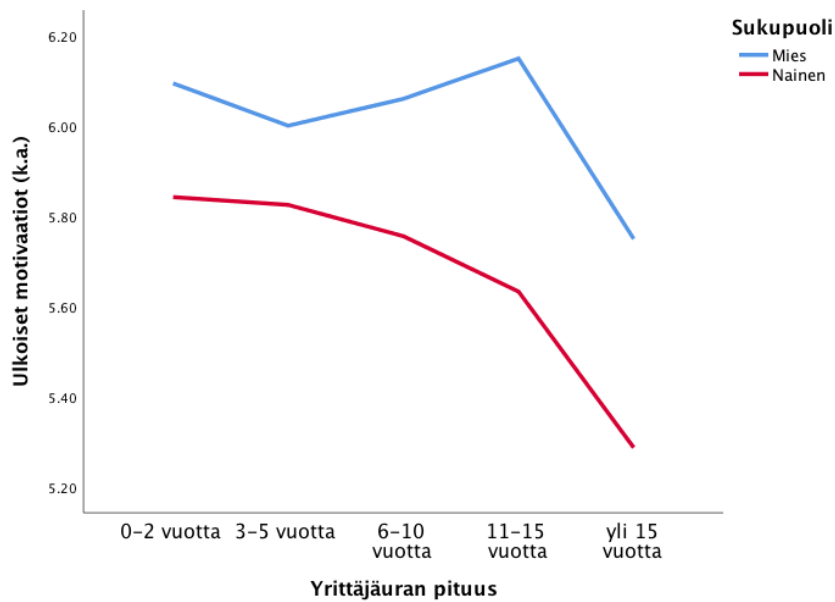
Kuvio 2. Yrittäjätööhön liittyvien arvojen tärkeys (1=ei lainkaan tärkeä; 7 = erittäin tärkeä)

Vaikkeivat yrittäjätööhön liitetyt arvot eroakaan toisistaan sukupuolten välillä (paitsi ulkoisten tekijöiden osalta, jossa miehille nämä arvot ovat tilastollisesti merkitsevästi tärkeämpiä) eikä yrittäjätöön liittyvien arvojen taustalta tilastollisesti merkitseviä interaktio-vaikutuksia. Kauppiasuran eri vaiheissa sukupuolet arvottavat eri puolia yrittäjyydestään ja yrittäjätööstään selkeästi eri tavoin. Ainoastaan yrittäjätööhön liitettyjen sosiaalisten arvojen kohdalla sukupuolen ja kauppiasuran pituuden välinen interaktio ei ole merkitsevä. Kuviot 3a–3d havainnollistavat yhdysvaikutukset.

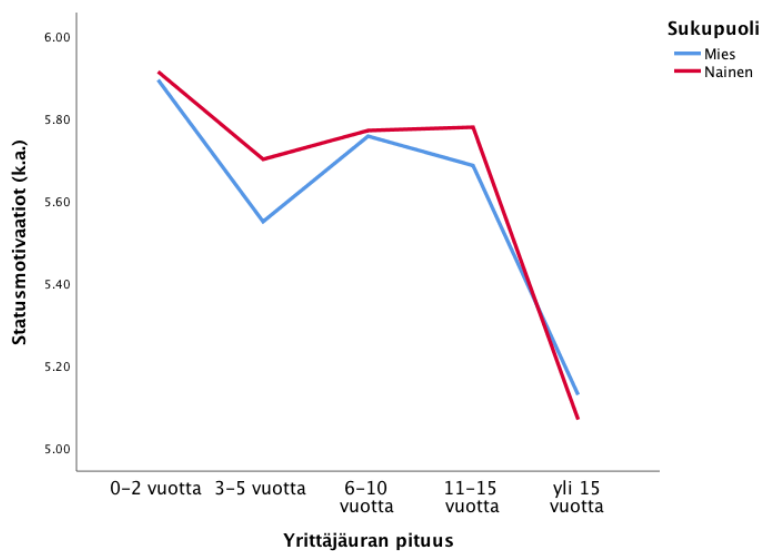
Kuvio 3a. Sukupuolen ja yrittäjärajan pituuden yhdysvaikutus yrittäjäraaa motivoiviin sisäisiin tekijöihin (1 = ei lainkaan tärkeä; 7= erittäin tärkeä)

Esimerkiksi yrittäjätööhön liittyvät sisäiset arvot ovat huomattavasti tärkeämpiä naisyrittäjille uran alkuvaiheessa, kuten myös 11–15 vuotta uralla olleilla (Kuvio 3a). Keskipitkän yrittäjärajan tehneet sukupuolet kokevat työhön liittyvät sisäiset arvot samankaltaisesti, kuitenkin vähemmän tärkeinä kuin uran alkuvuosina ja huomattavasti myöhemmin. Sen sijaan yli 15-vuotisen uran kohdalla naisilla yrittäjätöön sisäiset arvot menettävät roimasti merkitystään. Ylipäätään, naisyrittäjille sisäiset arvot ovat pysyvämmiin miehiä tärkeämpiä, vaikkeivat erot sukupuolten välillä suuria erityisesti uran keskivaiheilla olekaan. Lisäksi naisyrittäjillä on yrittäjätööhön liittyvien sisäisten arvojen suhteen merkitsevä ero riippuen siitä missä vaiheessa uraansa he ovat.

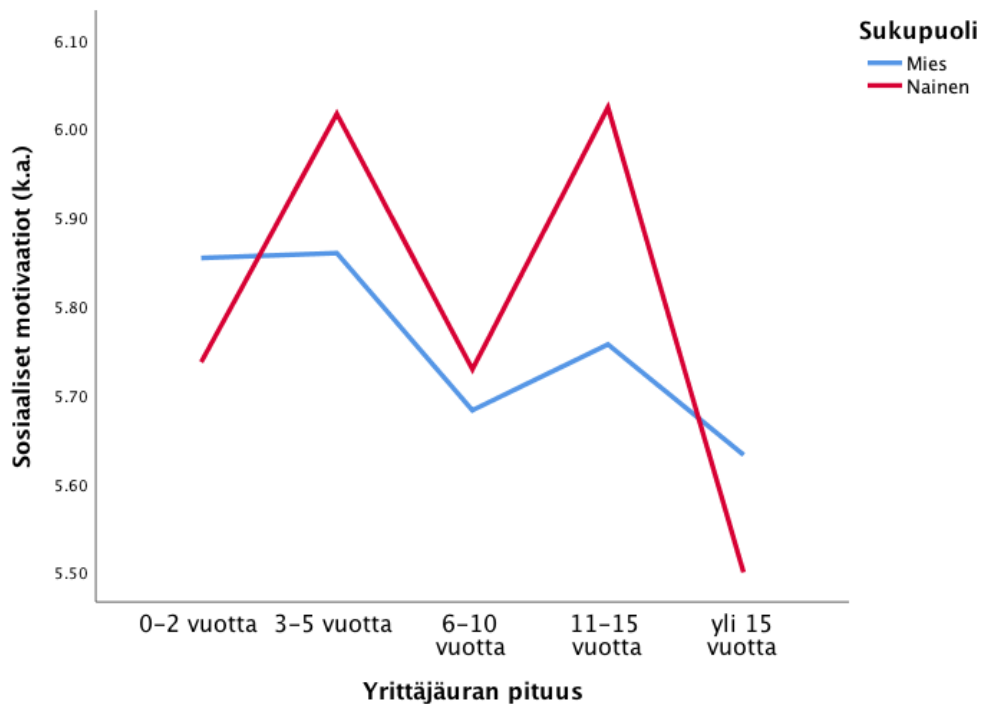
Kuvio 3b. Sukupuolen ja yrittäjärajan pituuden yhdysvaikutus yrittäjäraaa motivoiviin ulkoisiin tekijöihin (1 = ei lainkaan tärkeä; 7= erittäin tärkeä)

Sen sijaan yrittäjätööhön liittyvät ulkoiset arvot ovat selvästi tärkeämpiä miehille uran kaikissa vaiheissa (Kuvio 3b). Naisilla taas ulkoisten arvojen tärkeys vähenee selkeästi uran kuluessa, miehillä vasta 11–15 vuotta uraa tehtyään. Sukupuolen sisällä ei tilastollisesti merkitseviä eroja löydy ulkoisten tekijöiden suhteen uran pituuden eri vaiheissa.

Kuvio 3c. Sukupuolen ja yrittäjärajan pituuden yhdysvaikutus yrittäjäraaa motivoiviin statutetekijöihin (1 = ei lainkaan tärkeä; 7= erittäin tärkeä)

Statukseen liittyvien arvojen merkitys on korkeimmillaan uran alkupuolella (Kuvio 3c). Sukupuolten välillä ei ole juurikaan eroa; vain 3–5-vuotisen uran jälkeen erot sukupuolten välillä korostuu naisten arvottaessa statustekijöitä miehiä korkeammalle. Sen sijaan miesyrittäjien keskuudesta löytyy merkitsevä yhteys yrittäjäuran pituuden ja statustekijöiden arvotuksen välillä (F-arvon merkitsevyys 0.000). Statukseen liitetty merkityksellisyys vaihtelee yrittäjien keskuudesta jonkin verran yrittäjäuran kuluessa.

Kuvio 3d. Sukupuolen ja yrittäjäuran pituuden yhdysvaikutus yrittäjääuraa motivoiviin sosiaalisiin tekijöihin (1 = ei lainkaan tärkeä; 7= erittäin tärkeä)

Yrittäjätöyöhön liittyvien sosiaalisten arvojen tärkeys vaihtelee erityisen paljon naisyrittäjien uran kuluessa (Kuvio 3d) ja erot ovat tilastollisesti merkitseviä (F-arvon merkitsevyys 0.029). Sosiaalisuuden tärkeys korostuu erityisesti 3–5 ja 11–15 vuotta yrittäjänä toimivien kohdalla. Pitkän yrittäjäuran tehneillä sosiaalisten tekijöiden tärkeys on samalla tasolla molemmilla sukupuolilla. Miehillä työhön liittyvien sosiaalisten arvojen tärkeys näyttää laskevan uran kuluessa.

Millä tavoin onnellisuus, yrittäjätöyöhön liittyvät arvot ja yrittäjän taustatekijät sitten linkittyvät toisiinsa? Aineistosta havaittiin ensinnäkin tilastollisesti merkitsevä yhteys

yrittäjätöön sisäisten arvojen ja koetun onnellisuuden väliltä (Taulukko 2). Toiseksi, tehdyn regressioanalyysin pohjalta selviää, että sisäisten arvojen ohella yrittäjätööhön liittyvät sosiaaliset arvot ovat myös yhteydessä koettuun onnellisuuteen. Analyysit osoittavat siis sen, että onnellisuuden taso on korkeampi niillä yrittäjillä, jotka arvostavat yrittäjätööhön liittyviä sisäisiä arvoja (kuten työn itsenäisyyttä, haastavuutta ja inspiroivuutta, malli 1) ja toisaalta niillä, joille yrittäjätöössä tärkeää on sen mahdollistama sosiaalinen vastuunkanto (kuten se, että työllä on laajempi yhteiskunnallinen merkitys, malli 3). Kolmanneksi, työhön liittyvien ulkoisten arvojen ja yrittäjätöön statusarvoon liittyvien seikkojen ei löydetty olevan yhteydessä yrittäjien kokemaan onnellisuuteen (mallit 2 ja 4 ei-merkitseviä, taulukko 2).

Taulukko 2. Koettu onnellisuus yrittäjätööhön liittyvien arvojen (Mallit 1a ja 1b sisäiset arvot; Mallit 2a ja 2b ulkoiset arvot; Mallit 3a ja 3b statusarvot; Mallit 4a ja 4b sosiaaliset arvot) sekä sukupuolen ja yrittäjätöön pituuden suhteen, regressiomallit, standardoitu beta, merkitsevyytaso, mallien selitysaste (sovitettu R:n neliö)

	Malli 1a	Malli 1b	Malli 2a	Malli 2b	Malli 3a	Malli 3b	Malli 4a	Malli 4b
<i>Työhön liittyvät sisäiset arvot</i>	0.16**	0.25***						
<i>Työhön liittyvät ulkoiset arvot</i>			0.06ns	0.05ns				
<i>Työhön liittyvät statusarvot</i>					0.03ns	0.04ns		
<i>Työhön liittyvät sosiaaliset arvot</i>							0.15**	0.14*
<i>Sukupuoli</i>		-0.13*		-0.08ns		-0.09ns		-0.09ns
<i>Yrittäjätöön pituus</i>		-0.03ns		-0.08ns		-0.08ns		-0.07ns
<i>Selitysaste (sovitettu R²)</i>	0.02	0.06	0.00	0.01	0.00	0.01	0.02	0.02

Huom.: *** = $p < 0.001$; ** = $p < 0.01$; * = $p < 0.05$; (ns) = $p > 0.05$.

Entä säilyykö yrittäjätööhön liittyvien arvojen vaikutus onnellisuuteen, kun huomioidaan sukupuoli ja yrittäjätöön pituus? B-malleissa kontrolloidaan yrittäjien taustatekijät ja tarkastellaan, johtuuko koetun onnellisuuden ja työhön liittyvien arvojen väliltä löydetty

yhteys itsenäisesti työhön liittyvistä arvoista vai selittääkö mahdollisesti muut seikat myös työhön asennoitumista, mikä taas osaltaan heijastuu koettuun onnellisuuteen.

Regressiomallien (Taulukko 2) pohjalta huomataan, että taustatekijät eivät vaikuta varsin vahvasti työhön liitettyjen arvojen välittämään onnellisuuteen (selitysasteet pysyvät matalina vaihdellen 0.00-0.06 välillä). Kun sukupuoli kontrolloidaan, sisäisten arvojen yhteys onnellisuuteen voimistuu (Malli 1b). Muihin yrittäjätyöhön liittyviin arvoihin ei sukupuolella ole merkitsevää yhteyttä. Yrittäjäuran pituudella ei ole merkitsevää eroa onnellisuuden ja työhön liittyvien arvojen suhteeseen. Lisäksi malleista huomataan, että sukupuolen ja yrittäjäuran pituuden mukaan tuominenkaan ei tee ulkoisten (Malli 2b) ja statusarvojen (Malli 3b) suhdetta onnellisuuteen merkitseväksi. Näin ollen voidaan todeta, että yrittäjien kokemalla onnellisuudella ei ole yhteyttä yrittäjiä motivoivien ulkoisten ja statusseikkojen kanssa. Sen sijaan työn sisäisellä merkityksellä ja sen tuomilla sosiaalisilla suhteilla ja vastuunkannon muodoilla näkyy olevan vahvakin merkitys yrittäjien kokemaan onnellisuuteen.

Johtopäätökset

Keväällä 2019 julkaistu World Happiness Report -selvitys paljasti, että suomalaiset ovat maailman onnellisimpia (World Happiness Report, 2019). Useat tutkimukset osoittavat, että maailman onnellisimpien ihmisten joukossa yrittäjät ovat kaikkein onnellisimpia. Ilmiö on monin tavoin kiinnostava, ja sen merkityksen ymmärtäminen olisi tärkeää laajemmalti. On selvää, että onnellisuus on yrittäjille merkittävä voimavara, joka mahdollistaa yrittäjätyössä suoriutumisen ja menestyksen tavoittelun kovassakin kilpailun paineessa. Onnellisen yrittäjän myönteinen ja uutta synnyttävä vaikutus on ympäröivälle yhteisöllekin ja yhteiskunnalle hyödyksi.

Mikä selittää yrittäjien onnellisuuden? Sitä on tässä tutkimuksessa yritetty ratkoa tutkimalla kauppiasyrittäjille tärkeitä työhön liittyviä arvoja ja näiden arvojen yhteyttä onnellisuuteen. Tutkimuksemme yksi keskeinen johtopäätös on se, että kauppiasyrittäjille yrittäjätyö itsessään on kaikki kaikessa. Kauppiasyrittäjät pitävätkin kaikkein tärkeimpinä yrittäjätyöhön liittyvinä arvoina sisäisiä arvoja, kuten työn itsenäisyyttä ja mahdollisuutta vaikuttaa työn sisältöön. Tämä havainto saa tukea esimerkiksi Hyytisen ja Pajarinteen (2005) tutkimuksesta, jossa he kirjoittavat, että Suomessa yrittäjäksi ei

ryhdytä niinkään odotettavissa olevien tulojen tai rikastumisen toivossa, vaan yrittäjyyden katsotaan olevan houkuttelevaa siksi, että se koetaan itsenäiseksi, henkisesti palkitsevaksi ja mielenkiintoiseksi.

Kiinnostavaa oli myös nähdä se, että työn sisäisten arvojen ohella niin kutsutut sosiaaliset arvot ovat kytköksissä koettuun onnellisuuteen. Eli se, että yrittäjätöillä on laajempi merkitys ja että voi tehdä jotain muiden hyväksi, näyttäisi vaikuttavan yrittäjien kokemaan onnellisuuteen myönteisesti. Nämä edellä kuvatut tulokset ovat pitkälti linjassa Shermanin ym. (2015) tekemien havaintojen kanssa.

Tehdyt analyysit paljastivat myös sen, että koettuun onnellisuuteen ei ole yhteydessä yrittäjätöihin liittyvät ulkoiset arvot. Tämän tutkimuksen perusteella voidaankin sanoa, että yrittäjien kokema onnellisuus ei selity maallisella mammonalla. Tutkimuksessa ei myöskään tunnistettu, että yrittäjätöihin liittyvät statusarvot olisivat yhteydessä onnellisuuteen. Onnellisuutta ei siis lisää se, että kokee tekevänsä työtä, jota muut ihailevat.

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös sitä, miten yrittäjän sukupuoli ja yrittäjäuran pituus vaikuttavat onnellisuuden kokemiseen ja eritoten siihen, miten yrittäjätöihin liittyvät arvot kiinnittyvät onnellisuuteen. Aineiston pohjalta voitiin havaita, että yrittäjän sukupuoli vaikuttaa vain työhön liittyvien sisäisten arvojen kohdalla, vaikkakin sukupuoli muutoin vaikuttaa monipuolisesti työhön liittyviin arvoihin. Kauppiasuran pituudella ei havaittu olevan vaikutusta siihen, miten yrittäjä kokee onnellisuutensa tai miten työhön liittyvät arvot linkittyvät koettuun onnellisuuteen.

Rajoitukset ja jatkotutkimusmahdollisuudet

On selvää, että tutkimusta varten tehdyssä kyselytutkimuksessa on omat rajoitteensa, jotka tulee ottaa huomioon tuloksia arvioitaessa. Kyselytutkimuksissa vastaajat saattavat esimerkiksi vastata niin kuin he olettavat, että heidän tulisi vastata. Vastaajat saattavat myös liioitella esimerkiksi omaa onnellisuuttaan. Näiltä ongelmia tosin pystytään välttämään ainakin osittain käyttämällä väittämiä, joita on testattu aiemmissä tutkimuksissa. Myös se, että nyt tehtyyn kyselyyn vastattiin nimettömästi, voidaan olettaa lisäävän annettujen vastausten luotettavuutta.

On myös ilmeistä, että nyt tehdyn tutkimuksen tulokset eivät koske koko Suomen laajaa ja moni-ilmeistä yrittäjäkenttää. Jatkotutkimuksia silmällä pitäen olisikin kiinnostavaa laajentaa nyt tehty kysely kattamaan erilaisia toimialoja ja eri kokoluokan yrittäjiä Suomessa. Nyt saadut tulokset antavat kuitenkin varsin selkeän kuvan kaupan ja palvelualalla toimivien itsenäisten yrittäjien omaan elämään ja työhön liittyvistä arvoista sekä niiden välisistä suhteista.

Yhtenä tutkimuksen rajoituksena on myös käytetty poikkileikkausaineisto. On selvää, että tutkimuksessa käytetyn tyyppisellä poikkileikkausaineistolla ei voida argumentoida luotettavasti mahdollisesta onnellisuuden ja työhön liittyvien arvojen välisestä syyseuraus-suhteesta. Aineisto antaa vain mahdollisuuden arvioida, ovatko onnellisuus ja arvot ovat yhteydessä toisiinsa. Se, missä määrin yrittäjätyöhön liittyvät arvot lopulta vaikuttavat onnellisuuteen (tai onnellisuus arvoihin), jää väistämättä tulkinnanvaraiseksi asiaksi. Onnellisuuden ja arvojen väliseen yhteyteen voivat vaikuttaa vahvistaen tai heikentäen myös jotkin muut tekijät, joita tässä tutkimuksessa ei ole otettu huomioon. Näiden asioiden selvittämisessä voisi auttaa laadulliset haastattelututkimukset tai pitkän aikajänteen yli ulottuvat paneeli- tai pitkittäisaineistot.

Kirjallisuus

- Abdel-Khalek, A. (2006) Measuring happiness with a single-item scale. *Social Behavior and Personality: An international journal* 34 (2), 139–150.
- Argyle, M. (2001) *The psychology of happiness*. Second edition. London: Routledge.
- Argyle, M. & Martin, M. (1991) The psychological causes of happiness, In: Fritz Strack, Michael Argyle and Norbert Schwarz (Eds.), *Well-Being: An Interdisciplinary Perspective*. Pergamon Press. Oxford, 77–100.
- Argyle, M. (1997) Is happiness a cause of health? *Psychology and Health*, 12 (6), 769–781.
- Arrindell, W.A. & Heesink, J. & Feij, J.A. (1999) The satisfaction with life scale (SWLS): Appraisal with 1700 healthy young adults in The Netherlands. *Personality and Individual Differences* 26 (5), 815–826.
- Azizli, N. & Atkinson, B. & Baughman, H. & Giammarco, E. (2015) Relationships between general self-efficacy, planning for the future, and life satisfaction. *Personality and Individual Differences* 82 (Aug.), 58–60.

- Binder, M. & Coad, A. (2010) Life satisfaction and self-employment: A matching approach. *Small Business Economics* 40 (4), 1009–1033.
- Blanchflower, D. & Oswald, A. (2008) Is well-being U-shaped over the life cycle? *Social Science & Medicine* 66 (8), 1733–1749.
- Booth, R. & Bartlett, D. & Bohnsack, J. (1992) An examination of the relationship between happiness, loneliness, and shyness in college students. *Journal of College Student Development* 33 (2), 157–162.
- Brickman, P. & Coates, D. & Janoff-Bulman, R. (1978) Lottery winners and accident victims: Is happiness relative? *Journal of Personality and Social Psychology* 36 (8), 917–927.
- Chmiel, M. & Brunner, M., & Martin, R. & Schalke, D. (2012) Revisiting the structure of subjective well-being in middle-aged adults. *Social Indicators Research* 106 (1), 109–116.
- Diener, E. (1984) Subjective well-being. *Psychological Bulletin* 95 (3), 542–575.
- Diener, E. (1994) Assessing subjective well-being: Progress and opportunities. *Social Indicators Research* 31(2), 103–157.
- Diener, E. & Biswas-Diener, R. (2002) Will money increase subjective wellbeing? *Social Indicators Research* 57 (2), 119–169.
- Diener, E. & Chan, M. Y. (2011) Happy People Live Longer: Subjective Well-Being Contributes to Health and Longevity. *Applied Psychology: Health and Well-Being* 3 (1), 1–43.
- Diener, E. & Diener, M. (1995) Cross-Cultural Correlates of Life Satisfaction and Self-Esteem, *Journal of Personality and Social Psychology* 68 (4), 653–663.
- Diener, E. & Diener, M. & Diener, C. (1995) Factors predicting the subjective well-being of nations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69 (5), 851–864.
- Diener, E. & Emmons, R. A. & Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985) The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment* 49 (1), 71–75.
- Diener, E. & Inglehart, R. & Tay, L. (2013) Theory and Validity of Life Satisfaction Scales. *Social Indicators Research* 112(3), 497–527.
- Diener, E. & Scollon, C. N. & Lucas, R. E. (2009) The evolving concept of subjective well-being: The multifaceted nature of happiness. In E. Diener (Ed.), *Social indicators research series: Vol. 39. Assessing well-being: The collected works of Ed Diener*. New York, NY, US: Springer Science + Business Media, 67–100.
- Diener, E. & Suh, E. (1997) Measuring quality of life: Economic, social, and subjective indicators. *Social Indicators Research* 40 (1–2), 189–216.
- Easterlin, R. (2001) Income and Happiness: Towards a Unified Theory. *The Economic Journal*, 111 (July), 465–484.

- Easterlin, R. (2003) Explaining happiness. *PNAS* 100 (19), 11176-11183.
- Gerdtham, U-G. & Johannesson, M. (1997) The relationship between happiness, health and socio-economic factors: results based on Swedish micro data. Working Paper Series in Economics and Finance No. 207. Stockholm: Stockholm School of Economics.
- Gilman, R. (2001) The relationship between life satisfaction, social interest, and frequency of extracurricular activities among adolescent students. *Journal of Youth and Adolescence* 30 (6), 749–767.
- Gudmundsdottir, D. (2013) The Impact of Economic Crisis on Happiness. *Social Indicators Research* 110 (3), 1083–1101.
- Hessels, J. & Arampatzi, E. & van der Zwan, P. & Burger, M. (2018) Life satisfaction and self-employment in different types of occupations. *Applied Economics Letters*, 1–7.
- Hyytinen, A. & Pajarinen, M. (2005) Yrittäjäksi ryhtyminen ja yrittäjyysasenteet Suomessa, *Kansantaloudellinen aikakausikirja* 101 (2), 150–164.
- Jebb, A. & Tay, L. & Diener, E. & Oishi, S. (2018) Happiness, income satiation and turning points around the world. *Nature Human Behaviour* 2 (1), 33–38.
- Judge, T. & Watanabe, S. (1993) Another Look at the Job Satisfaction-Life Satisfaction Relationship. *Journal of Applied Psychology* 78(6), 939–948.
- Kainulainen, S. (2014) Raha ja rakkaus hyvinvoinnin lähteinä. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (5), 485–497.
- Kallunki, V. & Lehtonen, O. (2012) Nuorten aikuisten elämäntyytyväisyyden osatekijät hyvinvoinnin eri tasoilla. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (4), 359–374.
- Kringelbach, M. L. & Berridge, K. C. (2010) The Neuroscience of Happiness and Pleasure. *Social research* 77(2), 659–678.
- Krueger, A. & Schkade, D. (2008) The Reliability of Subjective Well-Being Measures. *Journal of Public Economics* 92 (8–9), 1833–1845.
- Lahti, T. & Joutsenniemi, K. (2013) Avaimet onneen – onnellisuuden taitoa voi harjoitella ja oppia. *Duodecim* 129 (20), 2093–2094.
- Larson, J. & Thulin, P. (2017) Life satisfaction of necessity and opportunity entrepreneurs in 70 countries. *Swedish Entrepreneurship Forum. Working Papers* 55/2017. Jonköping: Jonköping University.
- Lawrence, E.M. & Rogers, R.G. & Wadsworth, T. (1982) Happiness and longevity in the United States. *Social science & medicine* 145 (Nov.), 115–119.
- Lindblom, T. & Lindblom, A. (2017) Life satisfaction during the economic crisis. *Research on Finnish Society* 10 (2), 145–162.

- Lykken, D. & Tellegen, A. (1996) Happiness Is a Stochastic Phenomenon. *Psychological Science* 7 (3), 186–189.
- Lyons, S.T. & Higgins, C.A. & Duxbury, L. (2010) Work values: development of a new three-dimensional structure based on confirmatory smallest space analysis. *Journal of Organizational Behavior* 31 (7), 969–1002.
- Lyubomirsky, S. & Sheldon, K. & Schkade, D. (2005) Pursuing happiness: the architecture of sustainable change. *Review of General Psychology* 9 (12A), 111–131.
- Martela, F. (2013) Onnellisuus. Logos-ensyklopedia. Filosofia.fi. (luettu 1.10.2018).
- Moksnes, U.K. & Espnes, G.A. (2013) Self-esteem and life satisfaction in adolescents—gender and age as potential moderators. *Quality of Life Research* 22 (10), 2921–2928.
- Myers, D. (1992) *The pursuit of happiness*. New York: Morrow.
- Myers, D. & Diener, E. (1996) The Pursuit of Happiness. *Scientific American* 1996(May), 54–56.
- Perrewé, P. & Hochwarter, W. & Kiewitz, C. (1999) Value Attainment: An Explanation for Negative Effects of Work-Family Conflict on Job and Life Satisfaction. *Journal of Occupational Health Psychology* 4 (4), 318–326.
- Rain, J.S. & Lane, I.M. & Steiner, D.D. (1991) A current look at the job satisfaction/life satisfaction relationship: Review and future considerations. *Human Relations* 44 (3), 287–307.
- Ros, M. & Schwartz, S. & Surkiss, S. (1999) Basic individual values, work values, and the meaning of work. *Applied Psychology: An International Review* 48 (1), 49–71.
- Ryan, R. & Deci, E. (2001) ON HAPPINESS AND HUMAN POTENTIALS: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being. *Annual Review of Psychology* 52 (18), 141–166.
- Ryff, C. (1989) Happiness Is Everything, or Is It? Explorations on the Meaning of Psychological Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology* 57 (6), 1069–1081.
- Schmuck, P. & Kasser, T. & Ryan, R. (2000) Intrinsic and Extrinsic Goals: Their Structure and Relationship to Well-Being in German and U.S. College Students. *Social Indicators Research* 50 (2), 225–241.
- Sherman, C. & Randall, C. & Kauanui, S. (2015) Are you happy yet? Entrepreneurs' subjective well-being. *Journal of Management, Spirituality & Religion* 13 (1), 7–23.

- Soininen, J. (2013) Entrepreneurial orientation in small and medium-sized enterprises during economic crisis. *Acta Universitatis Lappeenrantaensis* 526. Lappeenranta: Lappeenranta University of Technology.
- Tanskanen, A. & Danielsbacka, M. (2015) Ovatko vapaaehtoistyö ja hyväntekeväisyys yhteydessä onnellisuuteen? *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (5), 469–481.
- Vansteenkiste, M. & Neyrinck, B. & Niemiec, C. & Soenens, B. & De Witte, H. & Van den Broeck, A. (2007) On the relations among work value orientations, psychological need satisfaction and job outcomes: A self-determination theory approach. *Journal of Occupational and Organizational Psychology* 80 (2), 251–277.
- Veenhoven, R. (2001) Happiness: Also Known as “Life Satisfaction” and “Subjective Well-Being”, In: Kenneth C. Land, Alex C. Michalos, and M. Joseph Sirgy (Eds.) *Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research*. Dordrecht, Netherlands: Springer Publishers, 63–77.
- Veenhoven, R. (2008) Healthy happiness: effects of happiness on physical health and the consequences for preventive health care. *Journal of Happiness Studies* 9 (3), 449–469.
- World Happiness Report (2019) <http://worldhappiness.report/ed/2019/>
<http://worldhappiness.report> (luettu 22.04.2019).